Cynllunio ar gyfer cynnydd mewn Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg (CGM) i blant rhwng 3 ac 16 oed: enghraifft i gefnogi ymarferwyr

Mae Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg (CGM) yn hanfodol yn y Cwricwlwm i Gymru ac yn cyfrannu'n helaeth at gyflawniad y pedwar diben ymhlith dysgwyr. Mae gan CGM rôl hanfodol i'w chwarae o ran datblygiad dysgwyr o fewn y maes Dyniaethau. Nid yw'r enghraifft hon yn darparu cyfres amgen o ddisgrifiadau dysgu ar gyfer pob datganiad o'r pethau sy'n bwysig o ran Dyniaethau. Yn hytrach, mae'n cynnig enghreifftiau o sgiliau disgyblu CGM penodol ac amhenodol a nodwyd o fewn y **disgrifiadau o ddysgu,** a'r **sgiliau cyfannol,** sy'n sail i'r pedwar diben.

Beth yw sail yr enghraifft hon?

Dylanwadwyd ar yr enghraifft hon, a grëwyd gan Ganolfan San Silyn yn Wrecsam, gan drafodaethau a chanfyddiadau'r Grŵp Prosiect Cydweithredol CGM 2023/2024, a gafodd ei hwyluso gan Ganolfan San Silyn mewn partneriaeth â Thîm Addysg Esgobaethol Llanelwy, ac roedd yn cynnwys pum ysgol gynradd yn Wrecsam.

Sut cafodd yr enghraifft hon ei ffurfio?

Ffurfiwyd y sgiliau CGM a amlinellir yn yr enghraifft hon gan ddefnyddio nifer o ddogfennau yn ogystal â'r disgrifiadau dysgu ar gyfer pob un o'r datganiadau Dyniaethau o beth sy'n bwysig a'r sgiliau cyfannol. Mae'r rhain yn cynnwys y *Canllawiau ar Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg* sydd ar gael ar Hwb, *Religious Education: supporting the early stages of the process of developing the Humanities' AoLE* (Medi 2017) a gynhyrchwyd gan weithgor Cymdeithas Cynghorau Ymgynghorol Sefydlog Addysg Grefyddol Cymru (CCYSAGC) a Phanel Ymgynghori Cenedlaethol ar Addysg Grefyddol (PYCAG), a dogfen a gynhyrchwyd gan PYCAG yn 2018 o'r enw *What is essential in RE?*. Mae'r sgiliau CGM yn Nhabl 1 yn dilyn strwythur y teithiau dysgu enghreifftiol yn y canllawiau CGM, sy'n defnyddio tri disgrifiad eang o gynnydd; 'camau cynnar y daith', 'ymhellach ar hyd y daith', ac 'yn ddiweddarach ar y daith'. Caiff y sgiliau CGM yn yr enghraifft hon eu grwpio i bum categori, a fydd o bosibl yn gorgyffwrdd yn naturiol wrth addysgu a dysgu CGM. Penderfynodd Aelodau Grŵp Prosiect Cydweithredol CGM 2023-2024 ar y categorïau arbennig hyn ar ôl cytuno y byddai'n ddefnyddiol, yn ymarferol ac o ran cysyniad, pe bai'r 20 sgil CGM a bennir yn cael eu grwpio yn ôl eu nodweddion cyffredin, er mwyn i ymarferwyr fedru eu defnyddio yn y dosbarth. Y categorïau y penderfynwyd arnynt yw *archwilio, gwerthuso, gwybodaeth a dealltwriaeth, parch, ymateb personol.*

Sut gallai'r enghraifft hon gefnogi cynlluniau ar gyfer cynnydd mewn CGM?

Rhagwelwn y bydd ymarferwyr yn defnyddio'r sgiliau CGM a amlinellir yn yr enghraifft hon i'w harwain i werthuso sefyllfa dysgwyr a'u trywydd ar wahanol gyfnodau o'u cynnydd dysgu, yn ogystal â'u helpu i wneud penderfyniadau am gynnwys ac addysgeg CGM. Fodd bynnag, mae Canolfan San Silyn yn annog ymarferwyr i ymgysylltu â'r enghraifft hon mewn modd beirniadol. Nid yw'r sgiliau CGM a amlinellwyd yn derfynol ac mae modd eu diwygio. Anogir ymarferwyr hefyd i gyfathrebu â'i gilydd mewn modd proffesiynol i helpu i ddatblygu cyd-ddealltwriaeth o gynnydd mewn perthynas â CGM o fewn eu lleoliad. Byddai Canolfan San Silyn yn croesawu adborth ar ddefnyddioldeb yr enghraifft hon o fewn y broses honno.

Canolfan San Silyn St Giles' Centre

Hawlfraint Canolfan San Silyn © 2024. Crëwyd y ddogfen hon gan Libby Jones, yng Nghanolfan San Silyn yn Wrecsam mewn partneriaeth â Thîm Addysg Esgobaeth Llanelwy mewn cydweithrediad â'r ysgolion cynradd canlynol yn Wrecsam: Ysgol Wirfoddol a Gynorthwyir Holl Saint yr Eglwys yng Nghymru, Gresffordd; Ysgol Gynradd Gwersyllt; Ysgol Wirfoddol a Gynorthwyir yr Eglwys yng Nghymru y Santes Fair, Owrtyn; Ysgol Gynradd St Peter yr Eglwys yng Nghymru, Yr Orsedd; ac Ysgol Gynradd Clawdd Wat.

Tabl 1. Cynllunio ar gyfer cynnydd mewn Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg (CGM) i blant rhwng 3 ac 16 oed: enghraifft i gefnogi ymarferwyr

	Cam Cynnydd 1 (5 oed)	Cam Cynnydd 2 (8 oed)	Cam Cynnydd 3 (11 oed)	Cam Cynnydd 4 (14 oed)	Cam Cynnydd 5 (oed)

	Camau cynnar y daith	Ymhellach ar hyd y daith	Yn ddiweddarach ar y daith
Archwilio	Rwy'n dechrau ystyried a gofyn cwestiynau syml am fywyd.	Rwy'n gallu ymgysylltu â rhywfaint o gwestiynau dyfnach am fywyd yn ogystal â rhywfaint o ymatebion crefyddol ac anghrefyddol i'r cwestiynau hyn.	Rwy'n gallu archwilio'r cwestiynau dyfnach am fywyd ac ymatebion crefyddol ac anghrefyddol i'r cwestiynau hyn.
	Rwy'n dechrau archwilio fy hunaniaeth drwy straeon, credoau a phrofiadau yn fy ardal leol a Chymru, yn ogystal â'r byd ehangach.	Rwy'n gallu archwilio ystod o bethau sy'n ffurfio fy hunaniaeth, a disgrifio rhywfaint o straeon, credoau a phrofiadau crefyddol ac anghrefyddol amrywiol pobl yn fy ardal leol ac yng Nghymru, yn ogystal â'r byd ehangach.	Rwy'n gallu archwilio a dadansoddi sut caiff hunaniaeth ei ffurfio yng nghyd-destun straeon, credoau a phrofiadau crefyddol ac anghrefyddol amrywiol pobl yn fy ardal leol ac yng Nghymru, yn ogystal â'r byd ehangach.
	Rwy'n dechrau archwilio rhywfaint o faterion moesegol a moesol sy'n berthnasol i'm bywyd.	Rwy'n gallu ymgysylltu â materion moesegol a moesol, yn y gorffennol a'r presennol, gan gynnwys y rhai sy'n herio fy ngwybodaeth a'm gwerthoedd fy hun.	Rwy'n gallu archwilio a dadansoddi materion moesegol a moesol, yn y gorffennol a'r presennol, sy'n herio fy ngwybodaeth a'm gwerthoedd fy hun.
	Rwy'n dechrau archwilio rhywfaint o gysyniadau a symbolau crefyddol ac anghrefyddol.	Rwy'n gallu ymgysylltu ag ystod o gysyniadau a symbolau crefyddol ac anghrefyddol, a deall eu hystyr.	Rwy'n gallu archwilio, dadansoddi a dehongli cysyniadau a symbolau crefyddol ac anghrefyddol.
Gwerthuso	Rwy'n dechrau ymgysylltu â ffynonellau awdurdod a doethineb crefyddol ac anghrefyddol, er enghraifft, drwy straeon.	Rwy'n gallu defnyddio tystiolaeth gan wahanol ffynonellau crefyddol ac anghrefyddol, gan gynnwys ffynonellau awdurdod a doethineb, arteffactau a phobl i gefnogi fy addysg.	Rwy'n gallu gawerthuso dilysrwydd a dibynadwyedd tystiolaeth gan ystod o ffynonellau doethineb ac awdurdod crefyddol ac anghrefyddol mewn modd beirniadol, gan gynnwys testunau sanctaidd ac athronyddol.
	Rwy'n dechrau meddwl am sut rwy'n teimlo am rywfaint o ddigwyddiadau a phrofiadau cyfarwydd.	Rwy'n gallu myfyrio ar fy marn am wahanol ddigwyddiadau a phrofiadau.	Rwy'n gallu myfyrio ar fy safbwyntiau fy hun am ddigwyddiadau a phrofiadau amrywiol, ac rwy'n gallu cydnabod y cyfyngiadau o'm safbwynt i.
	Rwy'n dechrau meddwl am deimladau a barn pobl eraill am ddigwyddiadau neu brofiadau cyfarwydd.	Rwy'n gallu deall a chymharu barn pobl am ddigwyddiadau a phrofiadau mewn ffynonellau a thystiolaeth.	Rwy'n gallu meddwl mewn modd beirniadol am y ffyrdd y mae pobl, grwpiau a chymdeithasau crefyddol ac anghrefyddol yn dehongli digwyddiadau a phrofiadau, a gallaf werthfawrogi amrywiaeth o safbwyntiau.
	Rwy'n dechrau meddwl am yr effaith yr wyf i ac eraill yn ei chael ar fy nghymuned a'r byd naturiol.	Rwy'n gallu myfyrio ar effaith crefydd a chredoau ar fy nghymuned, diwylliant, cymdeithas a'r byd naturiol.	Rwy'n gallu gwerthuso'r graddau y mae credoau, arferion a chamau gweithredu crefyddol ac anghrefyddol wedi arwain at newidiadau mewn diwylliant, cymdeithas a'r byd naturiol.

Hawlfraint Canolfan San Silyn © 2024. Crëwyd y ddogfen hon gan Libby Jones, yng Nghanolfan San Silyn yn Wrecsam mewn partneriaeth â Thîm Addysg Esgobaeth Llanelwy mewn cydweithrediad â'r ysgolion cynradd canlynol yn Wrecsam: Ysgol Wirfoddol a Gynorthwyir Holl Saint yr Eglwys yng Nghymru, Gresffordd; Ysgol Gynradd Gwersyllt; Ysgol Wirfoddol a Gynorthwyir yr Eglwys yng Nghymru y Santes Fair, Owrtyn; Ysgol Gynradd St Peter yr Eglwys yng Nghymru, Yr Orsedd; ac Ysgol Gynradd Clawdd Wat.

Gwybodaeth a dealltwriaeth	Rwy'n dechrau dod ar draws ffeithiau, barn a chredoau.	Rwy'n gallu deall y gwahaniaeth rhwng ffeithiau, barn a chredoau mewn cyd-destunau crefyddol ac anghrefyddol.	Rwy'n gallu egluro'r gwahaniaeth rhwng ffeithiau, barn a chredoau mewn ystod o gyd-destunau crefyddol ac anghrefyddol.
	Rwy'n dechrau cydnabod mannau addoli a llefydd, tirluniau ac amgylcheddau arbennig eraill yn fy ardal leol ac yng Nghymru, yn ogystal â'r byd ehangach.	Rwy'n gallu nodi amrywiaeth o fannau addoli a llefydd, tirluniau ac amgylcheddau arbennig eraill yn fy ardal leol ac yng Nghymru, yn ogystal â'r byd ehangach, a disgrifio eu nodweddion.	Rwy'n gallu rhoi esboniadau manwl i nodweddion arbennig ac arwyddocâd crefyddol neu ysbrydol mannau addoli a llefydd, tirluniau ac amgylcheddau arbennig eraill yn fy ardal leol ac yng Nghymru, yn ogystal â'r byd ehangach.
	Rwy'n dechrau cydnabod y tebygrwydd a'r gwahaniaeth rhwng fy mywyd i a bywydau eraill.	Rwy'n gallu nodi a disgrifio'r tebygrwydd a'r gwahaniaeth ar draws ac o fewn crefyddau a chredoau.	Rwy'n gallu rhoi esboniadau cynhwysol i'r tebygrwydd a'r gwahaniaeth ar draws ac o fewn crefyddau a chredoau.
	Rwy'n dechrau dod ar draws atebion gwahanol i rai cwestiynau pwysig.	Rwy'n gallu disgrifio ymatebion gwahanol i'r cwestiynau dyfnach am fywyd yn ddibynnol ar bwy sy'n ateb a beth yw eu credoau a'u profiadau.	Rwy'n gallu deall fod ymatebion i'r cwestiynau dyfnach am fywyd yn gymhleth ac yn aml yn amhendant, a gallaf egluro sut a pham eu bod yn ffurfio ac yn newid dros amser.
Parch	Rwy'n dechrau ystyried teimladau pobl eraill a gallaf gydnabod gwerth fy marn i a barn eraill.	Rwy'n datblygu empathi, parch ac ystyriaeth ar gyfer eraill, gan gynnwys pobl y mae crefydd a chredoau yn bwysig iddynt.	Rwy'n dangos empathi, parch ac ystyriaeth ar gyfer eraill, gan gynnwys pobl y mae crefydd a chredoau yn bwysig iddynt.
	Rwy'n dechrau gwneud pethau i bobl eraill yn ogystal â fy hun.	Rwy'n gallu cydnabod fy nghyfrifoldebau mewn perthynas â'm cymuned a'r gymdeithas ehangach.	Rwy'n deall fy rôl a'm cyfrifoldebau i ac eraill mewn perthynas â'r ardal leol a'r gymdeithas ehangach.
	Rwy'n dechrau deall bod gan fy ngweithredoedd a'm hymddygiad i a phobl eraill achosion ac effeithiau.	Rwy'n gallu cydnabod ystod o ffactorau sy'n dylanwadu ar fy ngweithredoedd a'm hymddygiad i a phobl eraill, gan gynnwys credoau a gwerthoedd crefyddol ac anghrefyddol.	Rwy'n deall a gwerthfawrogi'r effaith a gaiff credoau a gwerthoedd crefyddol ac anghrefyddol ar weithredoedd ac ymddygiad moesegol a moesol, gan gynnwys fy ngweithredoedd a'm hymddygiad i.
	Rwy'n dechrau datblygu fy llais a gwrando ar leisiau eraill.	Rwy'n dechrau datblygu llais ac rwy'n gallu gwrando ar leisiau eraill. Rwy'n dechrau anghytuno heb deimlo'n flin neu'n drist, neu wneud i bobl eraill deimlo'n flin neu'n drist.	Gallaf ddefnyddio fy llais yn briodol, cefnogi pobl i ddefnyddio eu llais nhw, a gallaf anghytuno mewn modd parchus.
Ymateb personol	Rwy'n dechrau ffurfio a mynegi barn syml am bethau sy'n bwysig i mi, ac eraill.	Rwy'n gallu datblygu fy ymateb fy hun i rywfaint o'r cwestiynau dyfnach am fywyd a'u mynegi mewn ffyrdd gwahanol, dod i gasgliadau a gwneud penderfyniadau yn seiliedig ar dystiolaeth.	Rwy'n gallu mynegi fy ymateb personol, gwybodus i gwestiynau dyfnach bywyd mewn modd rhesymegol, gan ystyried gwahanol safbwyntiau.
	Rwy'n dechrau archwilio fy nghredoau a'm gwerthoedd personol.	Rwy'n datblygu fy nghredoau a'm gwerthoedd ac yn ystyried sut gallaf eu rhoi ar waith.	Rwy'n gallu ffurfio, mynegi a gweithredu mewn modd cadarnhaol mewn perthynas â'm credoau a'm gwerthoedd personol fel dinesydd gwybodus o ran moeseg.
	Rwy'n dechrau profi ac archwilio'r byd naturiol a pherthnasoedd ag eraill.	Rwy'n gallu meddwl am fy mherthnasoedd a'm cysylltiadau gydag eraill a'r byd naturiol.	Gallaf ddadansoddi fy mhrofiad o'r byd naturiol a fy hun mewn perthynas ag eraill.

Canolfan San Silyn St Giles' Centre

Hawlfraint Canolfan San Silyn © 2024. Crëwyd y ddogfen hon gan Libby Jones, yng Nghanolfan San Silyn yn Wrecsam mewn partneriaeth â Thîm Addysg Esgobaeth Llanelwy mewn cydweithrediad â'r ysgolion cynradd canlynol yn Wrecsam: Ysgol Wirfoddol a Gynorthwyir Holl Saint yr Eglwys yng Nghymru, Gresffordd; Ysgol Gynradd Gwersyllt; Ysgol Wirfoddol a Gynorthwyir yr Eglwys yng Nghymru y Santes Fair, Owrtyn; Ysgol Gynradd St Peter yr Eglwys yng Nghymru, Yr Orsedd; ac Ysgol Gynradd Clawdd Wat.

	Rwy’n dechrau archwilio fy ymdeimlad o le a pherthyn.	Rwy’n datblygu ymdeimlad o le a pherthyn yng nghyd-destun fy nghynefin.	Rwy’n gallu mynegi fy ymdeimlad fy hun o le a pherthyn yng nghyd-destun fy nghynefin a gallaf werthfawrogi ei natur gymhleth ac esblygol.

Yn ystod deialog proffesiynol â chydweithwyr arbenigol sy’n gweithio â lleoliadau meithrin nas cynhelir a gaiff eu hariannu ac ysgolion â darpariaeth meithrin, daeth yn amlwg fod rhywfaint o’r disgrifiadau yn yr enghraifft hon, dan y disgrifiad ‘camau cynnar y siwrnai’ ychydig yn rhy uchelgeisiol ar gyfer plant oedran meithrin, ac efallai y bydd angen rhagflaenydd i’r disgrifiadau hyn. Felly, datblygwyd tabl 2 mewn cydweithrediad â’r arbenigwyr hynny i helpu ymarferwyr mewn lleoliadau meithrin i gynllunio ar gyfer CGM, cyn cam cynnydd 1.

Tabl 2. Cynllunio ar gyfer cynydd mewn Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg (CGM) i blant rhwng 3 ac 16 oed: enghraifft i gefnogi ymarferwyr mewn lleoliadau meithrin	
	Cyn Cam Cynnydd 1
Archwilio	Rwy’n dechrau bod yn chwilfrydig am fy mywyd ac yn dod ar draws cwestiynau syml sy’n ymwneud â’m bywyd.
	Rwy’n dechrau dod ar draws straeon a phrofiadau syml a allai fy helpu i archwilio fy hunaniaeth.
	Rwy’n dechrau dod ar draws materion moesol sy’n berthnasol i’m bywyd, er enghraifft, bod yn garedig gydag eraill, rhannu a chymryd tro.
	Rwy’n dechrau dod ar draws rhywfaint o gysyniadau a symbolau syml.
Gwerthuso	Rwy’n dechrau dod ar draws straeon o ffynonellau awdurdod a doethineb, er enghraifft, y Beibl.
	Rwy’n dechrau dod yn ymwybodol o sut rwy’n teimlo am rywfaint o ddigwyddiadau a phrofiadau cyfarwydd.
	Rwy’n dechrau dod ar draws teimladau pobl eraill am ddigwyddiadau neu brofiadau cyfarwydd.
	Rwy’n dechrau dod ar draws yr effaith rwy’n ei chael ar eraill.
Gwybodaeth a dealltwriaeth	Rwy’n dechrau dod ar draws ffeithiau, barn a chredoau.
	Rwy’n dechrau dod ar draws mannau ac amgylcheddau arbennig yn fy ardal leol.
	Rwy’n dechrau dod ar draws y tebygrwydd a’r gwahaniaeth rhyngof i ac eraill.
	Rwy’n dechrau dod ar draws atebion gwahanol i rai cwestiynau syml.
Parch	Rwy’n dechrau dod ar draws teimladau pobl eraill.
	Rwy’n dechrau gwneud pethau i mi fy hun.
	Rwy’n dechrau dod ar draws rhai o achosion ac effeithiau fy ngweithredoedd.
	Rwy’n dechrau datblygu fy llais.

Canolfan San Silyn St Giles’ Centre

Hawlfraint Canolfan San Silyn © 2024. Crëwyd y ddogfen hon gan Libby Jones, yng Nghanolfan San Silyn yn Wrecsam mewn partneriaeth â Thîm Addysg Esgobaeth Llanelwy mewn cydweithrediad â’r ysgolion cynradd canlynol yn Wrecsam: Ysgol Wirfoddol a Gynorthwyir Holl Saint yr Eglwys yng Nghymru, Gresffordd; Ysgol Gynradd Gwersyllt; Ysgol Wirfoddol a Gynorthwyir yr Eglwys yng Nghymru y Santes Fair, Owrtyn; Ysgol Gynradd St Peter yr Eglwys yng Nghymru, Yr Orsedd; ac Ysgol Gynradd Clawdd Wat.

Ymateb personol	Rwy'n dechrau ffurfio a mynegi barn syml am y pethau rwy'n eu hoffi a'r pethau nad wyf yn eu hoffi.
	Rwy'n dechrau dod ar draws credoau a gwerthoedd.
	Rwy'n dechrau dod ar draws y byd naturiol a pherthnasoedd ag eraill.
	Rwy'n dechrau dod ar draws y lle yr wyf yn byw a'r ymdeimlad o berthyn.

Canolfan San Silyn St Giles' Centre

Hawlfraint Canolfan San Silyn © 2024. Crëwyd y ddogfen hon gan Libby Jones, yng Nghanolfan San Silyn yn Wrecsam mewn partneriaeth â Thîm Addysg Esgobaeth Llanelwy mewn cydweithrediad â'r ysgolion cynradd canlynol yn Wrecsam: Ysgol Wirfoddol a Gynorthwyir Holl Saint yr Eglwys yng Nghymru, Gresffordd; Ysgol Gynradd Gwersyllt; Ysgol Wirfoddol a Gynorthwyir yr Eglwys yng Nghymru y Santes Fair, Owrtyn; Ysgol Gynradd St Peter yr Eglwys yng Nghymru, Yr Orsedd; ac Ysgol Gynradd Clawdd Wat.